

ОТКРИЙ

ВИЖ ЗА СЕБЕ СИ

Йн

Историческата достоверност на Евангелието от Йоан

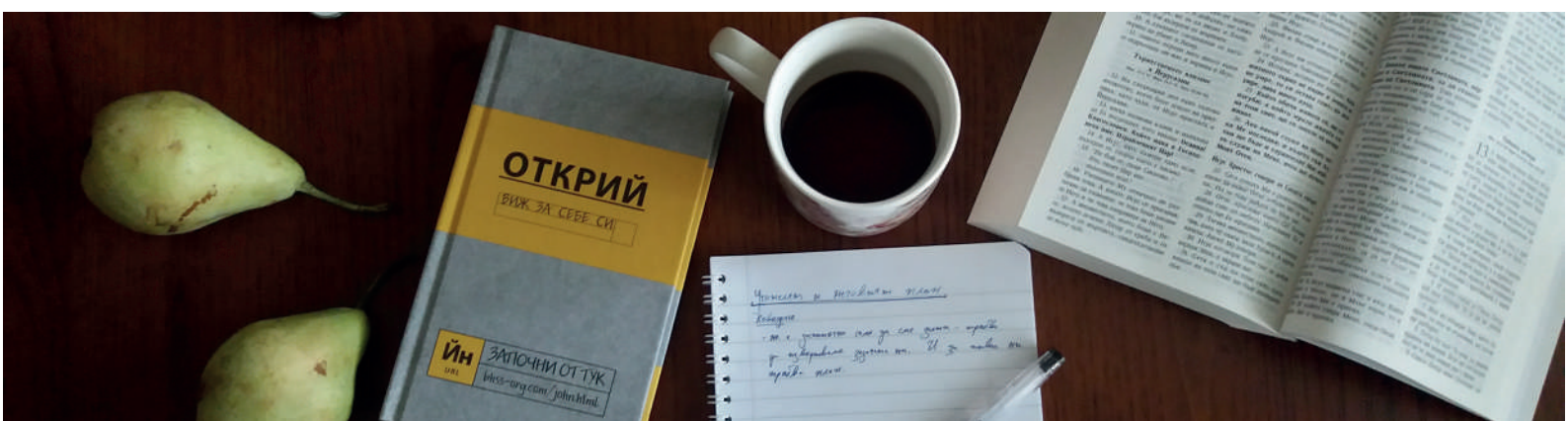
Християнството е основано на личността на Исус Христос. За някои хора може би е изненада, че няма сериозни съмнения в академичния свят за историческия факт, че Исус наистина е живял,¹ – но Християнството отива много по-далеч от това. Евангелието на Йоан започва със забележителното твърдение, че Исус не е бил някой друг, а самият Бог! Йоан твърди, че чрез Исус Бог се е превърнал в човешка плът и че е живял между нас. И че Той го е направил, за да ни доведе до вечно взаимоотношение със Себе си – да станем завинаги „деца на Бог“ завинаги. Евангелието на Йоан продължава с описанията на чудните „знамения“ на Исус и неговите себеизпитващи думи, които са свидетелствали за Неговата истинна идентичност като „Христос“. Евангелието завършва с думите:

Има и много други неща, които Исус извърши, но ако се записвах едно по едно, мисля, че целият свят нямаше да може да побере книгите, които щяха да се напишат. Йоан 20:20-31

Това, което ни е предложено, е интимно и лично взаимоотношение с Бог, което започва сега и продължава във вечността. Но може ли един сериозен човек от 21-ви век да вярва във всичко това? Не е ли Библията пълна с митове и украсена от легенди? Как можем да сме сигурни, че Исус действително е казал това, което Йоан е записал, че не е било променяно, редактирано и добавяно през столетията? Ричард Докинс нарича Библията „хаотично сглобена антология от несвързани документи, които пък са били съставяни, редактирани, превеждани, изопачавани и „подобрявани“ от стотици анонимни автори, редактори и писари (за които не само че не знаем нищо, но и те не са се познавали помежду си) в продължение на девет столетия“.

Исус може и да е живял, а посланието на Християнството може да звучи привлекателно, но дали е вярно? Как бихме могли дори да започнем да отговаряме на този въпрос? Ами Библията съдържа четири „Евангелия“, биографии на Исус, които твърдят, че ни казват какво Исус е казвал и правил. Въпросът е следният: те наистина ли са исторически сведения? Нека да вземем Евангелието на Йоан, което е четвъртото библейско Евангелие. Има ли достатъчно доказателства да смятаме, че това, което четем в Евангелието на Йоан е истинско описание за това, което Исус е казвал и правил?

¹ Дори най-скептичните учени приемат, че без съмнение Исус е живял и поучавал в 1 век в Палестина. (e.g. Bart Ehrman, or The Jesus Seminar).

ОТКРИЙ

ВИЖ ЗА СЕБЕ СИ

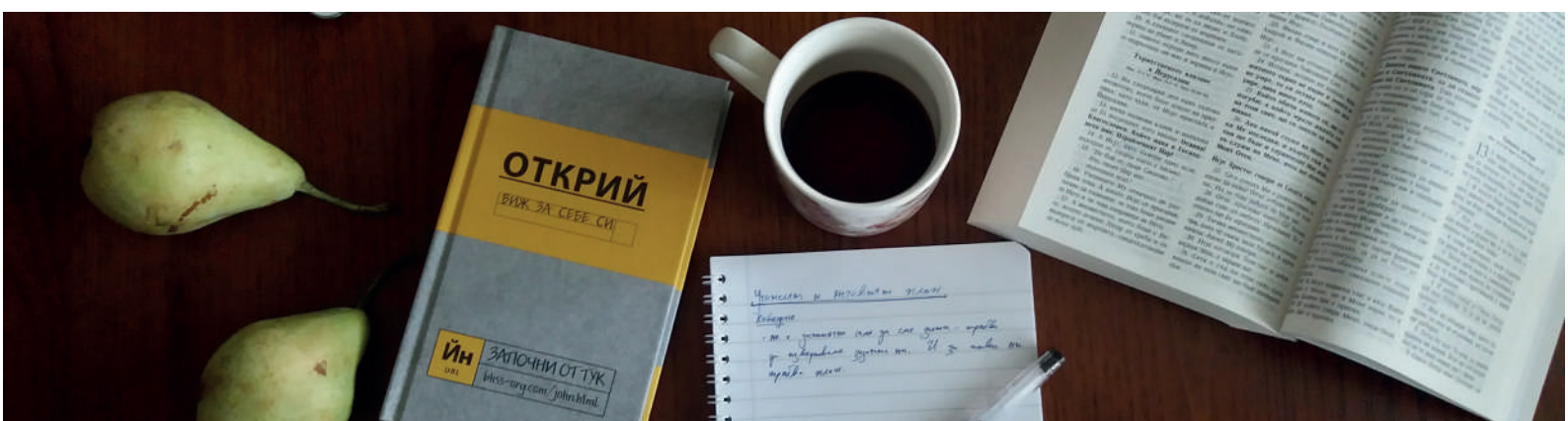
Йн

Допреди няколко стотин години никой не се е съмнявал дали Евангелието на Йоан е исторически достоверно. Но с растящия скептицизъм относно реалността на Бог и свръхестественото (философско и културно течение, което е известно като Просвещение), изследователите започнаха да предлагат други обяснения за произхода на Евангелията. Срещу традиционното схващане, че Евангелието е било писано от последовател на Исус и очевидец на неговия живот, смърт и възкресение, те изложиха аргументи, че фактически е било създадено от някой, живял стотици години по-късно и на стотици километри от мястото на събитията. И че концепциите, заложи в Йоан, са били повече гръцки, отколкото еврейски (за разлика от останалите евангелия на Матей, Марк и Лука). Идеята на Йоан, че Исус е бил „въплътеният Бог“, например, отразява много по-късно развитие на християнското богословие. Поради тези причини към 1900-та година повечето Новозаветни изследователи се съгласили, че Евангелието от Йоан не може да се счита за надеждна история.

Но тези причини са вече напълно остарели. Няколко открития са доказали, че гореописаните твърдения са напълно неистинни. Едно от доказателствата, което разтърси из основи Библейските проучвания, беше откритието на малък фрагмент папирус, попаднал на египетски пазар през 1920 година. Това парче е само няколко сантиметра голямо, но напълно преобърна дебата. Нарича се П-52 (можете да отидете и да го видите в библиотеката Джон Райлъндс в Манчестър) и от двете страни съдържа думите на Евангелието от Йоан, за които повечето изследователи се съгласяват, че са били писани между 117-та и 138-ма година след Христа². Понеже този фрагмент е египетско копие, това означава, че оригиналният документ е бил написан дори по-рано – вероятно дори през първия век, което ще рече, че е *в рамките на спомените на очевидците за живота на Христос*. Никой вече не спори, че Евангелието от Йоан е било писано толкова дълго време след събитията, че няма шанс да е оригинален запис.

Въпреки това основният възглед, че Йоан е просмукан от гръцки идеи и съответно не можем да му се доверим, остава. Тогава през 1947 година бе направено невероятно откритие от детето на палестински овчар в близост до Мъртво море. В една пещера бяха открити стотици древни манускрипти, вероятно създадени от древна еврейска секта, съхранени в каменни съдини и скрити в продължение на 2 000 години! Свитъците от Мъртво Море, под това име станаха известни, се оказаха забележително откритие за Библейската наука. Това, което те

² Благодарение на почерка, който е адарийски.

ОТКРИЙ

ВИЖ ЗА СЕБЕ СИ

Йн

доказаха конкретно за Евангелието от Йоан е, че неговите схващания са били много по-еврейски, отколкото гръцки³.

Така общоприетите възгледи от 19-ти и 20-ти век на библейските изследователи за Евангелието от Йоан се оказаха погрешни. Евангелието от Йоан не е внесено по-късно от Гърция, а доказателствата сочат, че авторът му е палестински евреин, който е писал в рамките на спомените на очевидците за живота на Христос.

Тези открития обаче доведоха да разработването на нова и също толкова скептична теория за появата на Евангелието от Йоан. Мнозина започнаха да мислят, че Евангелието е било сглобено от множество различни източници и въобще не се занимава с това да отразява историята. По-скоро е писано, за да отрази проблемите, с които се е сблъсквала отшелническа християнска общност – т.нар. „Йоанова общност“, за която обаче няма никакви доказателства⁴.

Но през последните 50 години все по-голям брой Новозаветни изследователи започнаха да възприемат това, което наричаме „нов поглед“ към Евангелието от Йоан, който гласи, че академичните предположения в миналото трябва да отстъпят място на факта, че Евангелието всъщност е: творба от I-ви век⁵, написана от един човек⁶, който е бил очевидец на събитията в живота на Исус⁷.

Ако всичко това е вярно, тогава това, което имаме като Евангелие от Йоан, представлява поглед към живота и словото на най-влиятелния човек, който някога е ходил по Земята, написан от един от неговите най-близки сътрудници. Така че нека да разгледаме част от доказателствата:

Свидетелство на очевидец

Евангелието на Йоан *твърди*, че е писано от очевидец: „Този е ученикът, който свидетелствува за това, който и написа това; и знаем че неговото свидетелство е истинно“ (21:24). Един очевидец би следвало да описва детайлите правилно, включително фоновата информация

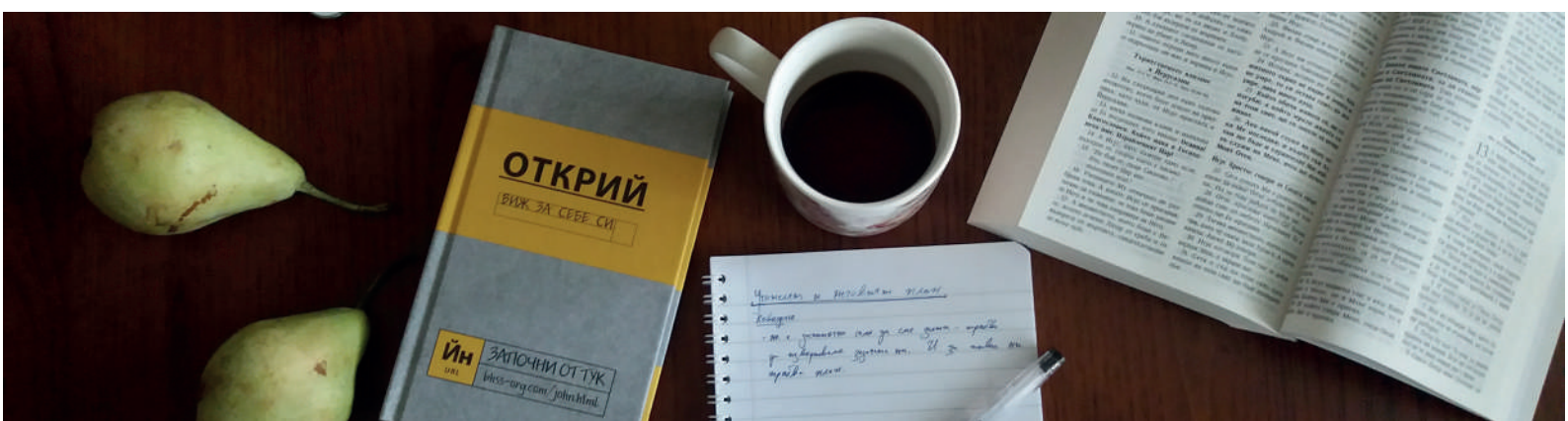
³ Bauckham, The Testimony of the Beloved Disciple, 2007, p.23 Бауххам допълва, че понятията в Йоан са по-добре обяснени от препратките му към Стария Завет.

⁴ ibid. p.13

⁵ Robinson, Re-dating the New Testament, 1976.

⁶ Culpepper, The Anatomy of the Fourth Gospel, 1983. Кълпепър не спори, че евангелията са исторически достоверни, но показва тяхната красота като литературно единство.

⁷ Bauckham, Jesus and the Eyewitnesses, 2008; Martin Hengel, The Johannine Question, 2009 (1993).

ОТКРИЙ

ВИЖ ЗА СЕБЕ СИ

Йн

като имена, места и географски местоположения. Точно това откриваме в Евангелието от Йоан – имената и местоположенията на градовете⁸, разстоянията между тях⁹ и най-добрите маршрути за преход от един до друг град¹⁰ са описани точно. Кладенецът на Яков¹¹, някои къпални в Йерусалим¹², както и един малък поток¹³ са описани на правилните местоположения в описанията на Йоан. Нещо повече – някои места, описани в Евангелието на Йоан, са били считани дълго време за измислени, но последни археологически открития доказаха, че Йоан ги е описвал точно. Къпалнята Витезда, където Исус изцелил сляпороден мъж (Йоан 5), каменният паваж, където Пилат осъдил Исус на смърт, както и Голгота, „мястото на черепа“, където Той е бил разпънат, всички те показват, че Йоан е бил прав, а предишните схващания са били погрешни¹⁴ (Йоан 19).

Това показва, че не само Евангелието е било писано достатъчно рано, за да е в рамките на спомените на очевидците за събитията, то изглежда да е написано от някой със задълбочено познание затова къде са се случили те.

Обобщение

Все по-голям брой изследователи губят увереност в предположението, че Евангелието от Йоан е писано от писателска общност, а е творба на един автор, който е бил свидетел на описаните събития. Учените спорят за това кога Евангелието е било писано – някои казват около 65-та година след Христа¹⁵, други около 96-та година след Христа¹⁶.

Но дори и Евангелието да е било писано още 60 г. сл. Хр., това е 30 години след живота на Исус, можем ли да се доверим, че Йоан точно си спомня съдържанието на ученията на Исус, дори и да е бил свидетел? Ние говорим за нещо като Фолклендската война, която била водена

⁸ Например Кана Галилейска (2:1-11) и Капернаум (2:12).

⁹ 15 стадия между Витания и Йерусалим (11:18).

¹⁰ например през Самария от Йерусалим към Галилея (4:3-4).

¹¹ 4:6.

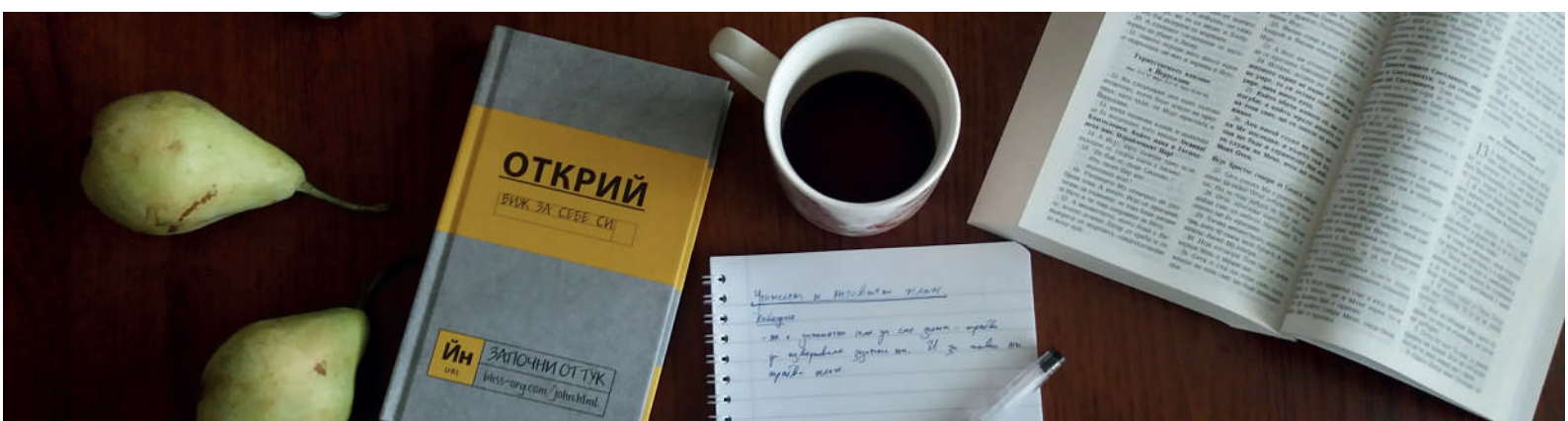
¹² Къпалнята на Витсаида (5:2) и Силоам (9:1-9).

¹³ Потока Кедрон (18:1), ефимерен оитик или вада.

¹⁴ 5:2; 19:31; 19:17-31. Голгота е идентифицирана като 800-годишна карьера на скалист хълм, който има подобен на череп външен вид. Той е бил извън градските стени по времето на смъртта на Исус - както казва Йоан, "близо до града" - но десетилетие по-късно стената е била удължена, така че Голгота става част от града.

¹⁵ JAT Robinson, Redating the New Testament, 1977.

¹⁶ FF. Bruce, The Gospel of John, 1983.

ОТКРИЙ

ВИЖ ЗА СЕБЕ СИ

Йн

преди около 30 години. Никой не оспорва свидетелствата на войниците, които са воювали в битката край Гуус Грийн – кой какво правил, кой какво казал. Неща като тези стоят запечатани в съзнанието до живот. Това, което Йоан е видял и чул е било също толкова запаметяващо се: той е посветил живота си на човек, твърдящ че идва от небесата, правещ чудеса, но е бил арестуван, осъден, разпнат и въпреки това възкресен от мъртвите! Това е едно от нещата, които трудно можеш да забравиш.

Има още три трудности с историческата основа на Йоан, които изискват известно внимание.

Авторство

Евангелието никъде не ни казва името на автора. Тогава как може да сме уверени, че Йоан, който другите евангелия описват като ученика с много близко взаимоотношение с Исус, наистина е написал Евангелието?

Има някои много достоверни следи. Евангелието е приписвано на личност, която се описва като „ученикът, когото Исус обичаше“¹⁷. В последната глава ни е казано, че „Този е ученикът който свидетелствува за това, който и написа това; и знаем че неговото свидетелство е истинно“ (21:24). Има три причини, поради които можем да бъдем уверени, че този „възлюбен ученик“ е действително апостол Йоан, един от най-близките ученици на Исус.

Първо, това е което най-ранните доказателства посочват. Известен владика от 2-ри век от Лион, Франция, който се казва Ирелей, е писал: „Най-последно Йоан, ученикът на Бога, който също така си е почивал на гърдата му, сам самичък е публикувал Евангелието, докато е пребивавал в Ефес, Азия“¹⁸. Историкът Евсевий казва, че Ирелей е получил тази информация от мъж, наречен Поликарп, който е бил ученик на самия Йоан¹⁹. Информацията, че традицията, че апостол Йоан е написал Евангелието, датира до самия източник. В античността не намираме преположение друг човек да е автор на текста на Евангелието.

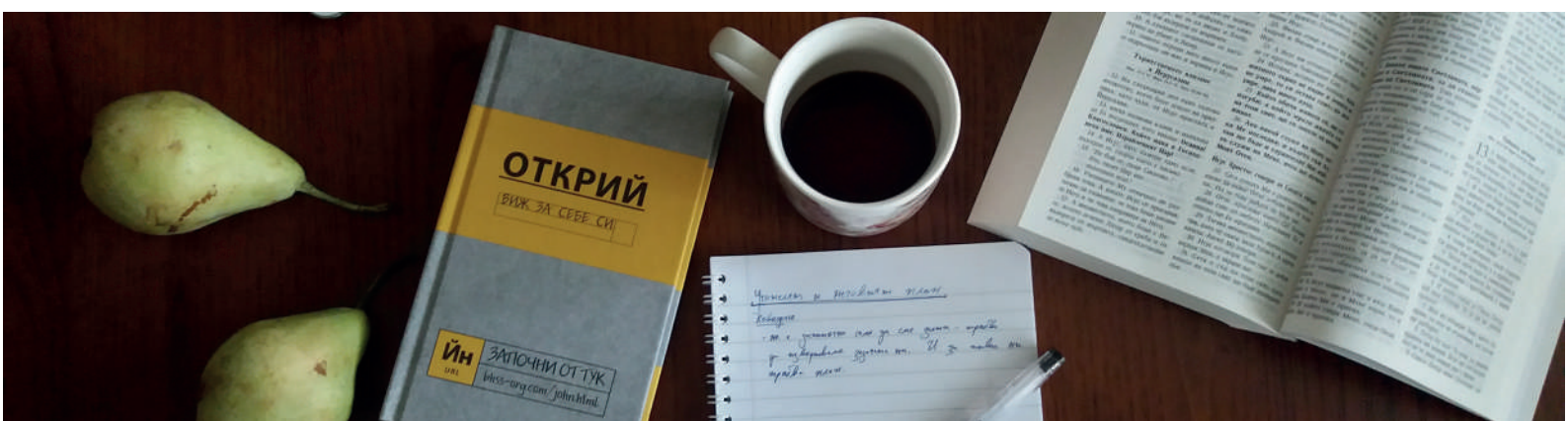
Второ, това обяснява защо апостол Йоан изобщо не е споменат в Евангелието²⁰. Другите Евангелия описват Йоан като един от тримата най-близки ученици на Исус, посветен в събития,

¹⁷ Посочва се в няколко текста към края на Евангелието (13:23, 19:26, 21:7, 21:20) и може да се посочи и без да се споменава в 1: 35-39, 18:15, 19:35, 20:2-10).

¹⁸ Irenaeus, Against Heresies 3.1.

¹⁹ Eusebius, Ecclesiastical History, Book 4.

²⁰ Освен споменаването на "Зеведеевите синове" (21: 2) - т.е. Йоан и брат му Яков.

ОТКРИЙ

ВИЖ ЗА СЕБЕ СИ

Йн

в които останалите не са били посветени, ключова фигура в Исусовото служение. Навсякъде в Новия завет той е наричан „стълб“ на ранната църква.²¹

Би било много странно такава забележителна личност да е била изключена напълно от повествованието на Четвъртото Евангелие, освен ако тя не е „ученикът, когото Исус обичаше“. Това Йоан да отклони вниманието от себе си и да възприеме подобно наименование е напълно в светлината на християнското послание, за което неговото собствено евангелие се отнася.

Последно, този „възлюбен ученик“ изглежда да е имал много близка връзка и подобен статут на апостол Петър, почти е имало съперничество между двамата²². Те са изтичали до гробницата, когато чули забележителната новина за възкресението на Исус (20 гл.) и последната глава описва възкръсналия Бог, който е пророкувал за тяхната гибел. Няма друг кандидат, който добре да се вписва в общата картина като апостол Йоан.

Както вече разгледахме, учените са предлагали други най-различни обяснения за Евангелието. Но с натрупващите се доказателства, че то е творба на един човек, който е бил свидетел на събитията, трудно е да си представим защо изобщо би трябвало да се смята, че авторството е на някой друг, а не на апостол Йоан.

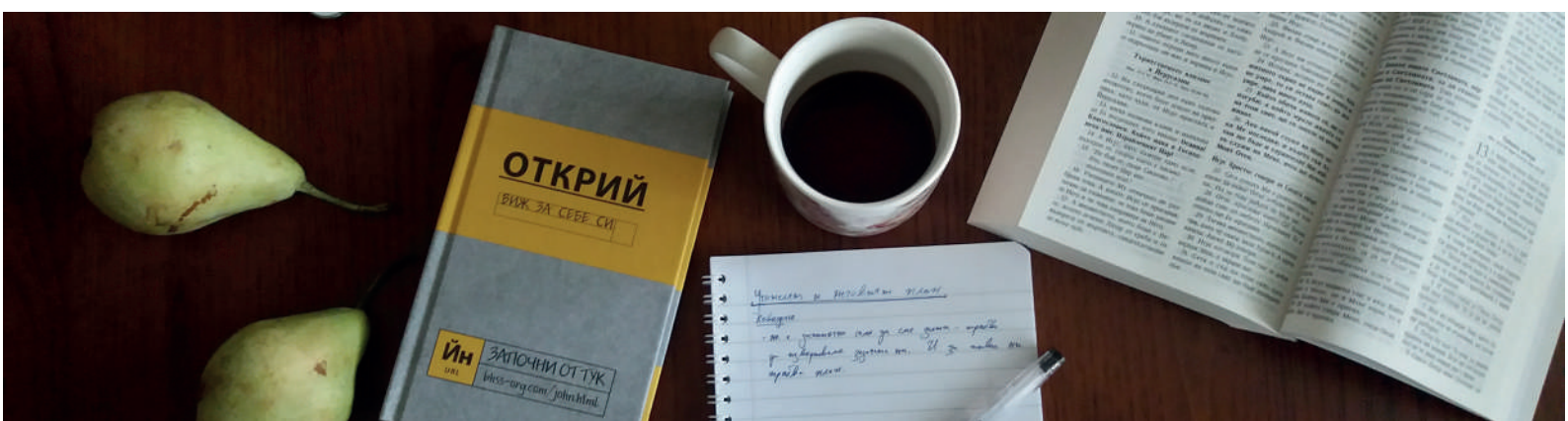
Действителни думи на Исус?

Към настоящето време съобразно археологическите и вътрешните доказателства можем да кажем, че може би Евангелието е било написано от свидетел, който вероятно е бил Йоан, „възлюбеният ученик“. Но как можем да сме сигурни, че това, което четем, са действителните думи на Исус? Това е по-труден въпрос, отколкото на пръв поглед изглежда. Йоан записва думите на Исус под формата на дълги проповеди, но често е трудно да се определи къде Исус завършва и къде разказвачът започва. Сравнете например думите на Исус, разказвача и Йоан Кръстител в Йоан 3-та глава. Всички съдържат много сходен изказ и тон.

Последни проучвания показват, че Евангелието от Йоан се вписва в древния жанр „биоу“ (който е сходен с модерните биографии), с очакванията на читателите, че ако авторът е бил свидетел на събитията, това, което той е писал би следвало да е историческо събитие, а не

²¹ Галатяни 2:9.

²² David Wenham, John's Gospel, 2003, p.39.

ОТКРИЙ

ВИЖ ЗА СЕБЕ СИ

Йн

легенда²³. В един свят, който не е измислил все още кавичките, нито е намирал необходимост от тях, „било е напълно естествено да бъдат парефразирани думите на говорителя съобразно авторовия стил, без да се разграничават строго стиловете на говорител и разказвач“²⁴. Поради това библейските изследователи правят разграничение между *ipsissima vox* (действителен глас) и *ipsissima verba* (действителни думи). Предаването дословно на казаното не е било по-важно, отколкото точното предаване на *смисъла*. И като знаем, че Йоан е писал в *lingua franca* на гръцки, а Исус е говорил местния арамейски език, тогава въпросът за стила на Йоан, който прониква в същността на Евангелието, става несъществен.

Противоречи ли Евангелието от Йоан на другите Евангелия?

Определено можем да твърдим, че Евангелието от Йоан изглежда да се отличава от останалите три Евангелия. Ако започнем да четем Новия завет от самото начало, същите истории, разкази и притчи се появяват в Матей, Марк и Лука почти дословно. Но когато стигнем до Йоан, ние почти не виждаме нищо повторено, а има изцяло нова информация. Тъй че противоречи ли Йоан на другите Евангелия?

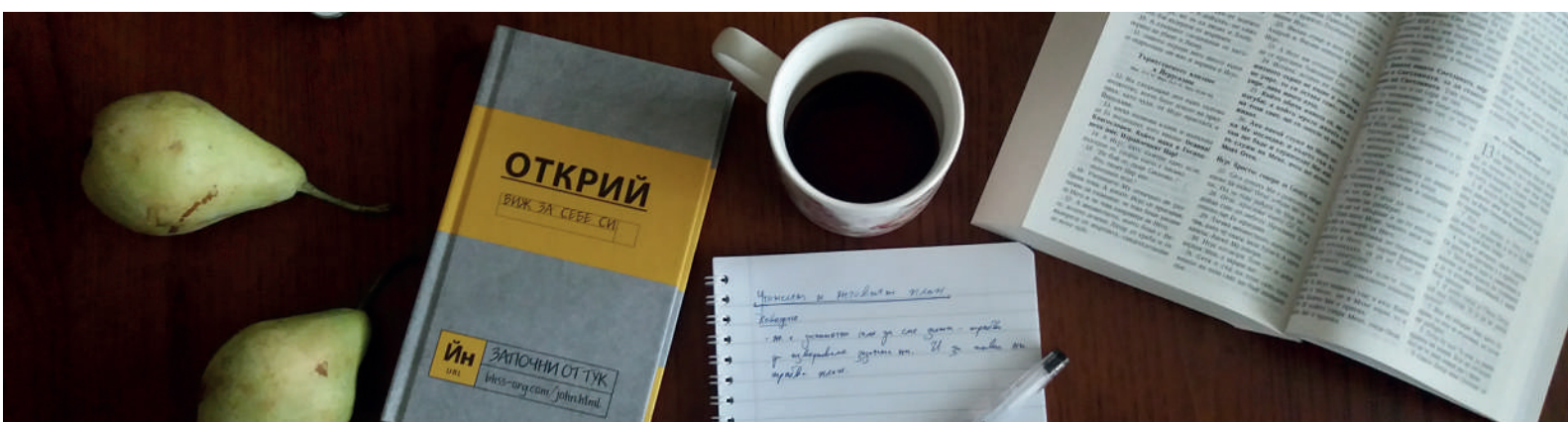
Един пример, при който изглежда да има противоречие, е изненадващият запис на „прочистването“ на храма. В синоптичните евангелия (Матей, Марк и Лука) Исус влиза в Йерусалим след Цветница и е ядосан да види как храмът се използва като пазар, така че Той преобръща масите, подгонва търговците и крещи Словото в защита на действията си. Матей, Марк и Лука записват това събитие като момента, в който за властимащите чашата прелива и това води до арестуването и смъртта на Исус (напр. Марк 11:18).

Но в Евангелието на Йоан ние виждаме прочистването на храма веднага след встъпването на Исус в служение - във 2-ра глава! Нима Йоан се е объркал? Този факт често се дава като доказателство, че Йоан не се е интересувал особено да разказва събитията така, както са се случили в действителност.

Това не би било проблем в случай, че авторите на Евангелията подреждат своя материал тематично, а не хронологично²⁵, но при внимателен прочит на двата записа (например Марк

²³ Bauckham, 2007, pp.16-21; ch.4.

²⁴ Craig Blomberg, <http://www.4truth.net/fourtruthpbible.aspx?pageid=8589952783>. Accessed 11/12/14.

ОТКРИЙ

ВИЖ ЗА СЕБЕ СИ

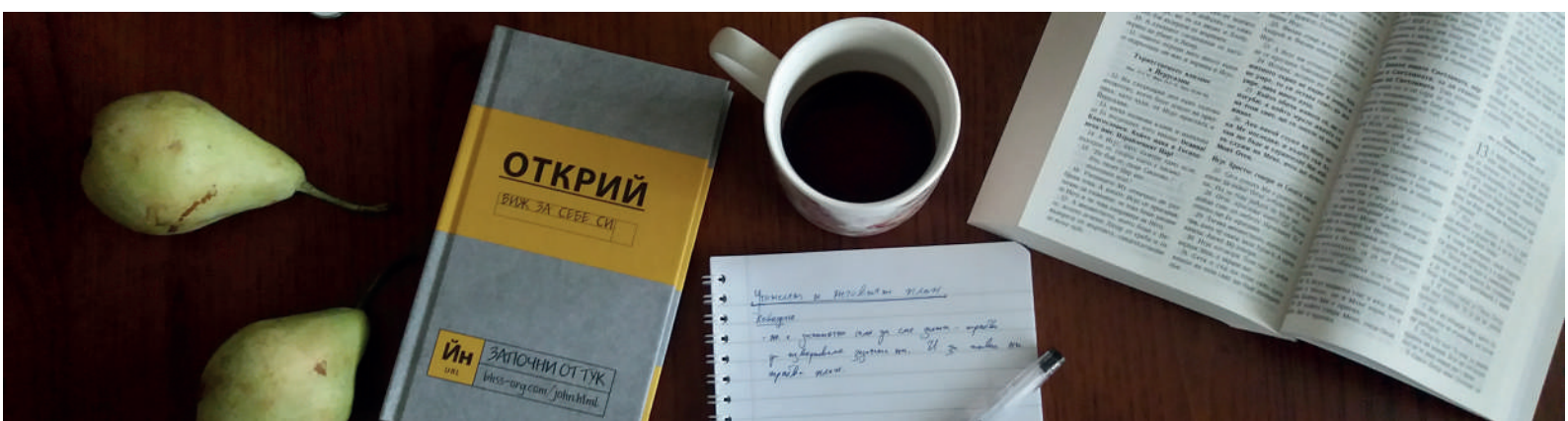
Йн

11:15-19 и Йоан 2:13-22) се забелязва нещо по-различно, което изглежда и да е по-вероятно. Марк пише, че по време на съдебния процес срещу Исус, Той е обвинен, че е казал, че ще унищожи храма (14:58). Но в записите на Марк Исус не казва нищо подобно. Той обаче казва нещо сходно с това в записите на Йоан – „В отговор Исус им рече: Разрушете тоя храм и за три дни ще го издигна“ (2:19). Марк споменава, че обвинителите не са могли да се съгласят относно това, което Исус наистина е казал, което изглежда странно, ако те са имали предвид нещо, случило се едва преди няколко дни. Това обаче би се вписало много по-добре, ако се приеме за неясен спомен относно събитие, което се е случило преди няколко години – т.е. в самото начало на общественото служение на Исус. Исус е „почистил“ храма два пъти – веднъж в началото на служението си и веднъж в края. В първия случай това би било доста впечатляващо, дори и за религиозните лидери, защото мнозина са очаквали идването на Божия Месия, който ще унищожи Римските потисници. Веднага щом станало ясно, че Исус не се вписва в техния профил, повторна препирня в храма не би била добре дошла.

Нещо повече – Йоан ни дава дата в своето описание – възстановяването на храма е започнато „преди 46 години“ – това би поставило Йоановото прочистване около 27-ма, 28-ма година След Христа, две години преди разпятието на Исус и другите записи за прочистването на храма. Така вместо да е пример за противоречие между Йоан и другите записи, това по-скоро е пример за „множествени атестации“ на свидетели – два различни погледа към един и същи живот и събития, които по-скоро се допълват, отколкото си противоречат.

Фактът, че Евангелието от Йоан е толкова различно от останалите Евангелия, може да се обясни от факта, че Йоан го е писал много по-късно и не е чувствал нужда да повтаря това, което вече е било известно. Далеч от това да противоречи на останалите Евангелия, внимателно изследване показва много примери за „синхронизация“ между Йоан и Синоптичните писания, като в тези случаи първите три Евангелия се обясняват посредством информация, която е уникална за Йоан, както и обратното²⁶.

²⁶ Марк със сигурност изглежда е направил това в глава 14. Стихове 1-2 дават ясно хронологично изявление за това, къде попадат неговите записки в поредицата от събития, довели до смъртта на Исус (пасхата беше "след два дни"). Но следващият разказ за Исусовото "помазание за погребение", което започва в стих 3, действително се е случило 6 дни преди Пасхата, според Йоан 12:1. Но когато се забелязва, че следващото събитие в повествованието на Марк е Тайната вечеря и че Марк 14:3 се случва в неопределено време ("Докато беше във Витания"), става ясно, че Марк е преориентирал разказа за помазанието ба Исус, за да е заедно с друга история, в която се предсказва смъртта на Исус.

ОТКРИЙ

ВИЖ ЗА СЕБЕ СИ

Йн

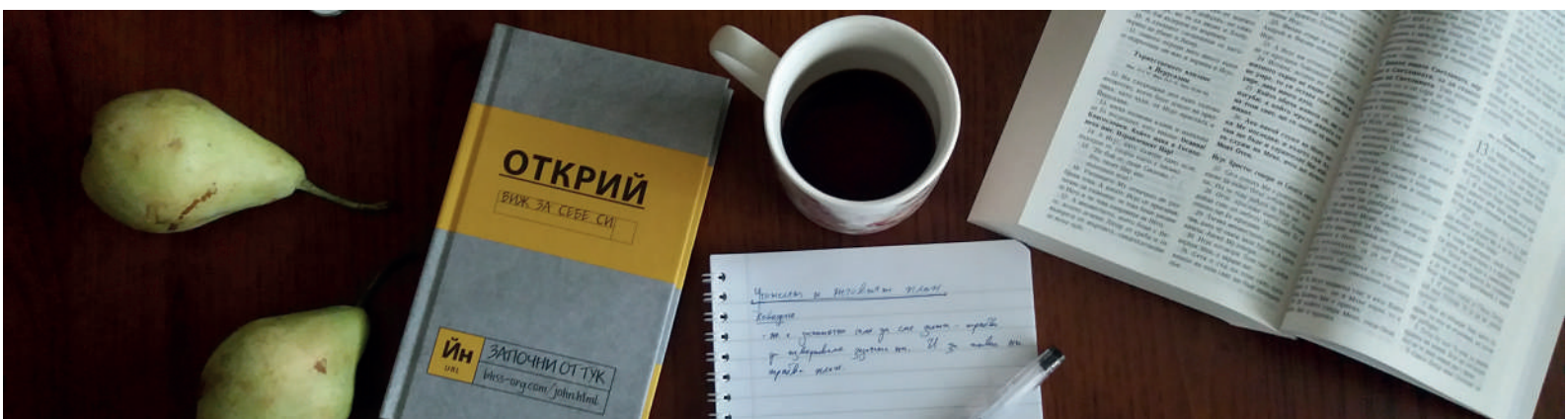
Все по-растящ брой изследователи изоставят предишни схващания и стигат до заключението, че Евангелието от Йоан е много по-исторически точно и достоверно в сравнение с това, което се е считало преди. Влиятелният учен Ричард Бокъм казва следното: „Според моето виждане Евангелието представлява една интегрална цялост... и е било написано от един автор. Аз възприех отново традиционното гледище, че отличителността на Евангелието се дължи на теологично и литературно грамотен писател, който ни е създал тази отличаваща се версия за историята на Исус“²⁶.

А това е написано, за да...

И така, исторически достоверно ли е Евангелието от Йоан? За много хора това не е въпрос, който си струва да задаваме, поради една специална причина: това Евангелие съдържа истории за чудеса, а чудеса не се случват! Вода се превръща във вино, сляпо роден мъж започва да вижда, друг е възкресен от смъртта – самият факт, че тези неща са описани в Евангелието на Йоан показва, че са легенда. Но в известен смисъл това е предварителното приемане на отговор без да сме разгледали доказателствата. Ако Исус е бил този, който казва, че е и е правил нещата, които Йоан казва, че е правил, тогава има Бог и създател на Вселената. Малко хора биха спорили, че ако има Бог, който е достатъчно мощен, за да създаде такава Вселена, не е достатъчно мощен, за да се намесва в нея. Със сигурност странните и чудни неща, които следват живота на Исус, са точно нещата, които бихме очаквали, ако Бог

²⁶ Крейг Блумберг обяснява: Йоан 3:24 прави препратка към времето преди “Йоан да бъде хвърлен в тъмница”, но никъде другаде в Евангелието на Йоан не се споменава за това събитие. Смята се, че Йоан предполага, че публиката му е чувала поне за това събитие, както е разказано в Марк 6:14-29. Или отново в изказванията си за изпитанията на Исус, Йоан почти напълно премълчава Христовото кулминационно явяване пред Синедриона, председателстван от Каяфа. Но той прави две забележки, които показват, че той знае за това събитие... (Йоан 18:24 и 28). Отново, Йоан трябва да е приемал, че аудиторията му е познавала историята (това се появява във всички синоптики - Марк 14: 53-65 и др.). Междувременно Йоан се интересува от описанието на предварително изслушване пред предишния първосвещеник, тъста на Каяфа, Анна (Йоан 18:13, 19-23). Читателите само на синоптичните евангелия може да се чудят защо еврейските лидери трябваше да изпратят Исус на римския управител Понтий Пилат (Марк 15:1-3). Ако бяха открили, че Исус е виновен за богохулство, защо просто не го убиеха с камъни според законите си? Само Йоан дава отговор: на еврейските лидери под Римско управление не е позволено да изпълняват смъртни наказания в такива случаи (Йоан 18:31). По същия начин онези, които четат само Матей, Марк и Лука, може би се питат дали първите ученици на Исус напуснаха незабавно професиите си, за да Го последват, когато за пръв път Той ги призова. Марк 1:16-20 и други текстове със сигурност могат да бъдат възприети така, ако нямаше никаква допълнителна информация. Но Йоан 1:35-42 ясно показва, че някои от апостолите първо се срещнаха с Исус, докато бяха още последователи на Йоан Кръстител. Те са били свидетели на кръщението на Христос, запознали са се със служението Му и по-късно откликват на по-официален призив да станат част от дванадесетте, които буквално тръгнаха на път с Исус.

²⁷ Bauckham, 2007, p12.

ОТКРИЙ

ВИЖ ЗА СЕБЕ СИ

Йн

се появи на Земята! Нека да приключим с това, с което започнахме – това, което четем в неговото Евангелие дори не е половината от всичко! Но „това е написано, за да повярвате, че Исус е Христос, Син Божий, и като вярвате, да имате живот в Неговото име“ (Йоан 20:20-31).

Ако Евангелието на Йоан е достоверна история, тогава материалът, който то съдържа, е поглед към живота и думите на най-влиятелния човек, който някога е живял, от един от най-близките му последователи. И ако Исус е бил този, за който Йоан е вярвал, че е, тогава вечният живот като „деца на Бога“ ни е предложен на нас. А защо да не обърнем внимание на самото Евангелие?

